

לכסות ראשה (ולכה"פ ברובו), וכן היא הוראת רבני ארה"ק לכסות, רבני כפר חב"ד הגאונים הרב שניאור זלמן גרליק זצ"ל והרב מרדכי שמואל אשכנזי זצ"ל, ולהבחל"ח כן מורה הרה"ג רבי יצחק יהודה ירוסלבסקי שליט"א רב שכונת נחלת הר חב"ד.

וכידוע, רצונו הק' של הרבי היה שבענינים השייכים להוראה יפנו אל הרבנים ואליהם תשמעון, וכדוגמא במראה געהל שדעתו הק' היתה לדחות המילה, ובפועל נוהגים ע"פ הוראת הרבנים לעשות הברית. לכן יש לשאול את חו"ד המורה הוראה שלו. ולמעשה רובם נוהגים שהכלה הולכת אחר החופה בכיסוי ראש, ואחרי רבים להטות. **אה"ח 1234567**

אך להקפיד שכלה לא תכסה ראשה בפאה נכרית בבואה אל החופה, הגם שהמנהג מקדם היה שלא כיסתה כל שערוותיה בחופה, מ"מ אין להרעיש על אלו שמכסות קודם מטעמי נוחיות וכדומה, וכמבואר לעיל.

קטן המסכך סוכת רבו וסוכת אביו

ענף ב: אב ורב החלוקים בדעותיהם - בקול מי ישמע הבן

אוצר החכמה

צבי רייזמן

מחבר ספרי רץ כצבי (ט"ו חלקים)

איש עסקים, לוס אנג'לס

נכדי יעקב פעניג, התבקש בערב חג הסוכות תשע"ז על ידי הרבי המלמדו תורה בבית הספר, לסייע לו בבניית סוכתו. לאחר שהקימו את הדפנות ועמדו להניח את הסכך, אמר הרבי, שאת הסכך יניח בעצמו הואיל ונכדי עדיין לא בגיל בר מצוה, ולא ראוי שקטן יסכך את הסוכה.

כעבור יומיים, ביקש חתני ר' מיקי (משה) פעניג, מבנו, נכדי יעקב [שכבר נתבקש קודם על ידי רבו], לסייע לו בבניית הסוכה בביתם. בעת שאביו ביקש ממנו לסייע בהנחת הסכך, אמר לו: "אבל הרבי שלי אמר לי שלא ראוי שקטן יסכך את הסוכה".

ומיקי השיבו, כי הוא סומך על הפוסקים שמתירים לקטן לסכך את הסוכה.

מעשה זה עורר את השאלה, מה היה צריך נכדי יעקב לעשות - האם עליו לפעול על פי הוראת רבו שאמר שאין ראוי לקטן לסכך לכתחילה, או לציית לדברי אביו שציווה עליו להניח את הסכך.

בטרם נשיב על השאלה, נעיין תחילה בסוגיית הגמרא ובדברי הפוסקים בנדון קטן שסיכך.

א. במסכת סוכה (ח, ב) תנו רבנן: "גנב"ך, סוכת גוים, סוכת נשים, סוכת בהמה, סוכת כותים, סוכה מכל מקום, כשרה. ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה. מאי כהלכתה, אמר רב חסדא, והוא שעשאה לצל סוכה. מכל מקום לאתויי מאי, לאתויי סוכת רקב"ש. דתנו רבנן, סוכת רקב"ש; סוכת רועים, סוכת קייצים, סוכת בורגנין, סוכת שומרי פיירות, סוכה מכל מקום - כשרה, ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה. מאי כהלכתה, אמר רב חסדא, והוא שעשאה לצל סוכה". ופירש רש"י: "אמר רב חסדא, האי כהלכתה דקאמר, הוא שמסוככת יפה, דמוכחא מלתא שעשייתה הראשונה לצל היתה ולא לצניעות בעלמא. דאף על גב דסוכה לשם חג לא בעינן, לשם סוכה בעינן, ולצל הוא דמיקריא סוכה, שסוככת מן החורב".

מבואר בגמרא שהחידוש הוא, שסוכת רקב"ש כשרה למרות "דלא קביעי", ופירש רש"י: "פעמים רועים כאן ופעמים רועים כאן כשאכלו את המרעה, וכן קייצים, כשיבשו הולכים להם וסותרים סוכתם". וסוכת גנב"ך כשרה למרות שגויים, נשים, בהמה וכותים "לאו בני חיובא נינהו" והם אינם חייבים במצות הסוכה.

דינים אלו נפסקו להלכה בשולחן ערוך (או"ח סי' תרלה סעי' א) "סוכה, אף על פי שלא נעשית לשם מצוה, כשרה. והוא שתהיה עשויה לצל, כגון סוכת אינו יהודי, נשים, בהמה, כותיים, רועים, קייצים, בורגנין, שומרי שדות". וכתב המשנה ברורה סימן (ס"ק ב) "בגמרא אמרינן דבארבעה ראשונים [גנב"ך] איכא ריעותא מחמת שאינם בני חיוב, וריעותא דרקב"ש הוא משום דלא קביעי, ואפילו הכי סוכתם כשרה". וכל זאת, כאמור, בתנאי שהסוכה נעשתה לשם "צל", כפי שנלמד מהפסוק (דברים טז, יג) "חג הסוכות תעשה לך", וביאר המשנה ברורה (שם ס"ק א) "כלומר תעשה לשם סוכה להגן תחת צילה, דבשביל צל הוא דמיקריא סוכה שסוככת מן החורב, ולאפוקי אם עושה אותה לצניעות בעלמא להשתמש שם לפעמים שלא ידאו אותה, או לדור בה כל השנה, או לאוצר, דזה אינה בכלל סוכה".

נמצאנו למדים, כי סוכה שנבנתה על ידי מי שאינו בר חיובא, כגון גויים ונשים, כשרה, בתנאי שנעשתה לשם צל. ולפי זה נראה שגם סוכה שנבנתה על ידי קטן שאינו בר חיובא, כשרה.

לקטן "אין מחשבה"

ב. אולם יתכן לחלק בין בניית סוכה על ידי אשה, לבין בניית סוכה על ידי קטן, על פי דברי הגמרא במסכת חולין (יג, א) "המעלה פיירותיו לגג מפני הכנימה [תולעים המצויים בפירות] וירד עליהם טל, אינן בכי יותן. ואם נתכוון לכך, הרי הן בכי יותן. העולם חרש שוטה וקטן, אף על פי שנתכוונו לכך, אינן בכי יותן, מפני שיש להם מעשה ואין להן מחשבה". מהפסוק "כי יותן", נלמד שכדי 'להכשיר' פירות לקבל טומאה, צריך שיבואו עליהם משקין מדעתו של בעליהן [טל הוא אחד מו' משקין

ה'מכשירים' לקבל טומאה]. ולכן אם חרש, שוטה וקטן העלו את הפירות לגג והתכוונו שירד עליהם טל "אינן בכי יותן", ופירש רש"י: "שאינן מחשבתם מחשבה, והכשר במחשבה תלוי, והאי מעשה דעלייה לאו מעשה הוא, דמפני הכנימה העלום".

והיות ולהכשר סוכת גנב"ך נדרשת מחשבה שהסיכוך יהיה "לשם צל", נשים יכולות למלא תנאי זה במחשבתן, ואילו קטנים לא רשאים לעשות סוכה כי "אין מחשבתם מחשבה", וכפי שכתב בשו"ת שאלת שלמה (או"ח סי' צ) "נראה שקטן אסור לסכך סוכה של מצוה, דהא קיימא לן דאינה כשרה אלא בשעשאה לצל סוכה (סוכה ח, ב), ופירש רש"י לצל ולא לצניעות בעלמא, דלצל הוא דמקריא סוכה שסוככת מן החורב. וקיימא לן דקטן אין לו מחשבה אפילו מדרבנן, ואפילו מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, מדאורייתא אין לו (חולין יג, א), ופירש רש"י ואפילו פירש ואמר לא מהני".

הדרך היחידה להכשיר סוכה שנעשתה על ידי קטן היא רק כאשר "גדול עומד על גביו" - משגיח ומלמד את הקטן מה צריך לעשות, כפי שכתב השאלת שלמה בהמשך דבריו: "רק כשגדול עומד על גביו ומלמדו לסכך לשם צל, נראה דכשר, כמו בגט, דתנן (גיטין כב, ב) הכל כשרים לכתוב את הגט ואפילו חרש שוטה וקטן, ואמר רב הונא והוא שפיקח עומד על גביו (שם כג, א)". ולפי זה ביאר השאלת שלמה מדוע לא הוזכר בברייתא שהכשירה "סוכת גנב"ך" גם סוכת קטן "משום דביה אף כשעשאה כהלכתה לשם צל, פסולה, משום דקטן אין לו מחשבה. והא דלא חשבינן דכשר כשגדול עומד על גביו, משום דאם כן לא הוי דומיא דגנב"ך, דשם כשר בכל אופן שהוא".

אה"ח 1234567

ומבאר בדברי השאלת שלמה, שסוכה שסיכך אותה קטן, פסולה, אלא אם כן "גדול עומד על גביו" בשעת הסיכוך.

בעשיית סוכה המחשבה ניכרת מתוך המעשה

אוצר החכמה

ג. מצד שני ניתן לומר שלקטן אמנם "אין מחשבה", אך יש לו "מעשה". דהיינו המעשה שלו נחשב, כדברי הפרי מגדים (משבצות זהב סי' תרלה ס"א) "וקטן שעשה סוכה יש לומר כשרה, מעשה יש להן, עיין חולין (יב, ב) מעשה עם מחשבה". ולכן כאשר הקטן מסכך, יש לומר שזהו בגדר "מחשבה הניכרת מתוך המעשה". דהיינו מעשה הסיכוך מוכיח על המחשבה לכוון להניח את הסכך לשם צל. וכמו שביאר בשו"ת חלקת יואב (ח"א תנינא סימן ד) "עכו"ם או קטן שהניחו סכך על הסוכה, כשר לכו"ע, ואין צריך לחדש בה דבר [כלומר, אין צריך לעשות פעולה נוספת] ("חידוש") של הנחת הסכך מחדש], ולא מבעיא להרי"ף והרמב"ם דסברי דבית הלל [המכשירים סוכה "ישנה" שנבנתה יותר משלושים יום קודם החג] לא מצרכי חידוש כלל, אלא אפילו לשיטת התוספות והר"ן דגם לבית הלל מצרכי חידוש, מכל מקום אחר שכבר כתבתי למעלה בשם אור זרוע שהוא רק דרבנן ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו יש לו

לקטן מדרבנן, כמבואר בש"ס חולין (יג, א) והנחת הסכך ודאי דהוי מחשבה ניכרת מתוך מעשיו.

הכרעת החלקת יואב להכשיר סיכוך על ידי קטן ללא צורך ב"חידוש דבר", עומדת בניגוד לדברי הט"ז שכתב (סי' תרלו ס"ק ג) "סוכת גנב"ך ורקב"ש, פשיטא דצריך גם כן לחדש, דודאי לא עדיף מסוכה ישנה דישאל". וגם הפרי מגדים, לאחר דבריו הנ"ל "וקטן שעשה סוכה יש לומר כשרה", סיים: "ועיין סימן תרלו (סעיף א) לענין לחדש בה דבר, וצ"ע". נראה מדבריו שלמעשה אין להכשיר סוכה שקטן סיכך אותה ללא "חידוש דבר". **אוצר החכמה**

ובקובץ הלכות סוכה (פ"א הערה לב) הקשה הגר"ש קמינצקי על החלקת יואב, שבגמרא בחולין מבואר שהדין שיש לקטן מחשבה הניכרת מתוך מעשיו, הוא מדרבנן, ולכן כשהקטן מסכך אינו יוצא ידי חובת קיום מצות סוכה מהתורה. ופירש בזה את דברי הפרי מגדים שנשאר ב"צ"ע" האם קטן רשאי לסכך "דס"ל דכיון דכשמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אית ליה מחשבה מדרבנן, אם כן יש לומר דהוא הדין בסוכה, ורק מדרבנן מחמירין דחשיב כמחשבה כפירש"י בחולין (שם ד"ה או דרבנן). ואם כן בנדון דידן אע"ג דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, אפילו הכי יש לומר דלא מהני להיחשב כסיכך לשם צל".

...

קשירת ציצית ובניית סוכה על ידי מי שאינו מחוייב במצוה - גברים נשים וקטנים

ד. הרמ"א פסק (או"ח סי' תרמט סע' א) "לולב שאגדו כותי ועשאו, כשר כמו סוכת כותי". וכתב המגן אברהם (שם ס"ק ח) "משמע, דלכתחילה לא יאגדנו עכו"ם, כמ"ש סימן י"ד לגבי נשים. וצ"ע דהא קיימא לן לולב אין צריך אגד, ואם כן האגד אינו מן המצוה, ועיין בסוכה (יא, ב). וצ"ל כיון שהוא נוי למצוה חשוב כמצוה עצמו".

ביאור הדברים: בסימן י"ד - בהלכות ציצית, יש מחלוקת האם ציצית שנקשרה על ידי אישה, כשרה, או לא. והמג"א תלה זאת בשאלה נוספת, מהי הסיבה שציצית שנקשרה על ידי גוי, פסולה. והתשובה לכך היא במסכת גיטין (מה, ב) שתפילין שנכתבו על ידי גוי, פסולות, כי נלמד מהפסוקים "וקשרתם, וכתבתם", ש"כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה", ולפיכך גוי שאינו מצווה על "וקשרתם" - הנחת תפילין, אינו רשאי לכתוב את התפילין. וכתבו התוספות (שם ד"ה כל) "מכאן אומר רבנו תם, דאין אשה אוגדת לולב ועושה ציצית כיון דלא מיפקדה". אשה אינה מחוייבת במצוות לולב וציצית, שהן מצוות עשה שהזמן גרמן, ולכן אינה יכולה "לעשותם" - לאגוד את הלולב ולקשור את הציצית.

אך התוספות הקשו על רבנו תם, מדברי הגמרא במנחות (מב, א) שציצית שנקשרה על ידי גוי, פסולה, כי נאמר (במדבר טו, לח) "דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית", ומפסוק זה נלמד "בני ישראל ולא בעובדי כוכבים". וטעם זה מתייחס רק לעכו"ם ולא לאשה, כפי שהסיקו מכך התוספות: "מכלל דאשה כשרה". וראה לכך מדין סוכה שנבנתה על ידי אשה שאינה מחוייבת במצוה, ואף על פי כן כשרה (סוכה ת, ב). ומוכח איפוא, שאין פסול בקשירת ציצית ואגודת לולב על ידי אשה - והאת בניגוד לדעת רבנו תם. וסיימו התוספות: "ודווקא בספר תורה ותפילין ומזוזות דכתיב (דברים ו, ח-ט) וקשרתם לאות על ידך וכו' וכתבתם, דרשינן הכי, כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה". אבל בשאר המצוות שנשים אינן מחוייבות בהן, כדוגמת לולב וציצית, אין כל פסול כשיעשו על ידי נשים.

[א-ת"ח 1234567](#)

להלכה פסק מרן השו"ע (שם) כדעת התוספות והרא"ש: "ציצית שעשאן אינו יהודי פסול, דכתיב דבר אל בני ישראל לאפוקי אינו יהודי, והאשה כשרה לעשותן". והרמ"א הביא את דברי המהר"ם: "ויש מחמירים להצריך אנשים שיעשו אותן, וטוב לעשות כן לכתחילה". וטעמו של מהר"ם מבואר במשנה ברורה (ס"ק ב) "משום דהא דכתיב בני ישראל ועשו, משמע גם למעט בנות ישראל".

ואמנם על פי דברי הרמ"א שכתב להחמיר לכתחילה שלא לקשור ציצית ע"י אשה, כתב המגן אברהם בהלכות לולב "דלכתחילה לא יאגדנו עכו"ם, כמ"ש סימן י"ד לגבי נשים", וכפי שביאר המשנה ברורה (ס"ק תרמט ס"ק יד) את דבריו: "והטעם, דכל שאינו מחוייב בדבר אינו רשאי לתקנו, ומטעם זה גם אשה לא תאגוד הלולב לכתחילה" [ומה שמצאנו מפורש בגמרא שסוכך גנבך [נשים] כשרה, היינו בדיעבד, אבל לכתחילה, לא]. **אוצר החכמה**

ומכאן כתב הבכורי יעקב (תרלה ס"ק ב) "ולכן נ"ל דמה דמכשרינן כאן סוכת נכרי, דוקא העשויה כבר כשרה, אבל לכתחילה לא יסכך סוכתו ע"י נכרי ואשה וקטן פחות מי"ג [שהרי "כל שאינו מחוייב בדבר אינו רשאי לתקנו"]. וזה דוקא בסכך, אבל בדפנות אין קפידא, דדפנות לא בעינן לשם סוכה ולא מקרי עשיה".

אולם יש לתמוה על הביכורי יעקב, אמנם נכרי "אינו מחוייב בדבר" ולכן אינו ראוי לקשור ציצית, אולם מדוע קטן לא יחשב כ"מחוייב בדבר" מדין חינוך. וכמו כן אשה אכן אינה מחוייבת במצוות עשה שהזמן גרמן, אבל לדעת הרמ"א ומנהג האשכנזים היא יכולה לברך על קיומן, והיא הרי מקיימת מצוה קיומית ואפילו מברכת על כך, ומדוע שלא תוכל לכתחילה לקשור ציצית ולאגוד לולב, וצ"ע.

אין דין 'עשיה' בסיכוך הסוכה

ה. לשיטתו של רבנו תם "דכל שאינו מחוייב בדבר אינו רשאי לתקנו", טעם זה הוא גם בסיכוך, הקשה הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה, סוכות, פרק ח הערה 52)

מדוע המשנה ברורה (סי' תרמט ס"ק יד) פסק כדעת רבנו תם שקטן לא יאגוד לולב לכתחילה, ולא הזכיר דבר בנוגע לקטן המסכך, ומשמע שקטן רשאי לסכך הסוכה, וצ"ע מה ההבדל.

ותירץ הגרש"ז: "ואולי בסוכה מכשיר רבנו תם דלית ביה דין עשיה", וכפי שנקט הגרש"ז להלכה (שם סע' יג) "הונח הסכך על הסוכה מאליו, ולא ע"י מעשה אדם, אם היתה דעת הבעלים באותה שעה שיהא לצל, הסוכה כשרה" [בהערה יח, האריך להוכיח כן מדברי הרמב"ם והשו"ע]. והסיק להלכה: "לפי האמור, נמצא דאם הונח הסכך מאליו, כגון שהרוח מפילה ענפי עץ על הסוכה, או שאדם אחר קוצץ ענפים ומפילים על הסוכה ללא כוונת סיכוך, או שהניחו את הסכך באמצעות מנוף אוטומטי וכדומה, ובעל הסוכה רואה ודעתו שתהיה לצל, הסוכה כשרה, הואיל ודעתו מתחילה שיהיה לשם צל". כלומר, בסוכה אין דין של "עשיה", ולכן קטן יכול לסכך. אולם בלולב יש דין שצריך "לאגוד", והאיגוד דורש מעשה, שקטן אינו יכול לעשות.

יסוד זה שאין דין עשיה בסיכוך הסוכה, מפורש גם בדברי האבני נור (או"ח סי' תעה) שכתב: "ודאי הא דבעינן עשויה לצל, היינו משום דלא נקרא סוכה כשאינה עשויה לצל, כמו כלי אינו מקבל טומאה אלא כשעומד להשתמש, וכן אוכל כשעומד לאכילה, וכשאינו עומד לכך צריך מחשבה לכך לתשמיש ולאכילה. הכי נמי בסוכה כל שאינה עומדת לצל, אף שמוצל, לא מקריא סוכה. ועל כן כשלא עשאה לצל, אף שאחר כך חישב עליה לצל דהוה סוכה אחר כך, הוי תעשה ולא מן העשוי. כיון דבשעת עשיה היתה פסולה ומחשבה שאחר כך לא הוי מעשה אלא גרמא בעלמא. ואם כן במצוה את הקטן לסכך, כיון שבעל הבית חישב עליה בשעת עשיה לצל, דבשעת עשיה היתה סוכה עומדת לצל על ידי מחשבת בעל הבית, שפיר מועיל עשיית הקטן דאין צריך מחשבה כלל בסוכה". **אוצר החכמה**

ומעתה מובן מדוע רק בדיני ציצית ולולב כתב המשנה ברורה להחמיר שקטן לא יקשור ציצית ולא יאגוד את הלולב, בדיני סוכה לא החמיר המשנה ברורה לאסור לסכך על ידי קטן, כי אין דין עשיה בסיכוך הסוכה. ולכן אם הגדול יודע שקטן מניח את הסכך לצל, הסוכה כשרה לכתחילה.

וכן הובא בספר שמעתתא דמשה (סי' תרלה סע' א) בשם רבי משה פיינשטיין, שביאר "דגם לדעת המג"א שפירש דברי הרמ"א שלמחמיר שאשה לא תקשור ציצית לכתחילה מחמת שפסק כרבנו תם "יש לומר דסוכה שאני, דרק בציצית ואגודת לולב, דעשיית הקשרים הוא עצם המצוה, דיש למעט נשים, דהתורה חידשה דלאחר שיש לך חפצא דמצוה של לולב, יעשה אגד, או לאחר שיש לך ד' כנפות, יעשה קשירת ציצית, ועל זה נאמר דבעינן דוקא מי שמחוייב בדבר. משא"כ לענין סוכה דמן התורה אין צריך לעשות מעשה המצוה כלל, שהרי אפילו אם מצא סוכת גנב"ך כשר, כיון שהוא עשוי לצל, הרי דעיקר חיוב התורה הוא לישב בסוכה שנעשה לשם צל. ואם כן

אפילו אם אשה הניחה הסכך אין בכך כלום, שהרי במציאות יש לפנינו סוכה שנעשית לשם צל, וזה העיקר" - ולפי סברא זו, הוא הדין שגם קטן יוכל לסכך לכתחילה, כי בסיכוך הסוכה אין דין 'עשיה'.

ברם בקובץ הלכות סוכה (פ"א הערה לב) הביא את דברי האבני נזר וכתב: "הוא הדין אם נפל הסכך על הסוכה מאליה, ובאותה שעה חישב הבעלים שתהא לשם צל, הרי הסוכה כשרה". והוסיף: "וכבר נתבאר דדעת מורי ורבי [הגר"ש קמינצקי] לפסול בכהאי גוונא, דלא מקרי לשם צל [שלא דעת הגרש"ז אויערבך, המובאת לעיל]. ואם כן הוא הדין בקטן לא מהני בכהאי גוונא".

אוצר החכמה

...

ו. קטן פחות מגיל י"ג שסיכך - הלכה למעשה

• **המחמירים** - הבכורי יעקב [לעיל אות ד] כתב שלכתחילה קטן פחות מגיל י"ג לא יסכך את הסוכה.

וכן הובא בספר הליכות שלמה (סוכות, פרק ח הערה 52) "בבית רבנו [הגרש"ז אויערבך] דקדקו שלא יסכך קטן את הסוכה" [וראה לקמן, שגם החזון איש והסטייפלר החמירו שקטן לא יסכך לכתחילה].

ובספר אשרי האיש (הלכות סוכה סעיף לב) הובא בשם הגרי"ש אלישיב "לכתחילה אין לעשות את הסוכה ע"י אשה, קטן או נכרי. ובדיעבד, אם עשאו כשרה. וכשקטן הניח הסכך, ראוי לנענעו קודם החג".

וכן הורה למעשה בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קסה) "ואשר שאל לענין קטן אם יכול לסכך לכתחילה, עיין תשובת אבני נזר (או"ח סי' תנב) שנוטה להקל, ועי' בביכורי יעקב (סי' תרלה ס"ק ב) שנוטה להחמיר לכתחילה, ודעתי העניה נוטה להחמיר לכתחילה".

וכן הובא בשם רבי שמואל קמינצקי בספר קובץ הלכות סוכה (פ"א סע' כו) "אין לסכך על ידי קטן, דקטן אין לו מחשבה. ובדיעבד אם סיכך ע"י קטן, צ"ע אם יכול לישב בה". **אה"ח 1234567**

• **המקילים** - נראה מסתימת דברי המשנה ברורה, שרק בדיני אגד לולב, כתב להחמיר שקטן לא יאגוד לכתחילה, אולם לא כתב זאת בדיני סיכוך הסוכה, וכבר ביאר הגרש"ז אויערבך שקטן רשאי לסכך בסוכה כי "אין דין עשיה".

בחלקת יעקב [לעיל אות ג] התיר סיכוך על ידי קטן לכתחילה, כי מחשבתו לסכך לשם צל "ניכרת מתוך מעשיו". ועל פי דבריו כתב הגר"ע יוסף בחזון עובדיה (סוכות עמ' סה) "אשה או קטן, אע"פ שהם פטורים ממצות הסוכה, מותרים לכתחילה לתת

את הסכך על הסוכה, והסוכה כשרה אף לכתחילה".

ובקובץ הלכות סוכה (שם) כתב: "והגרי"א הכהן פארכחיימער העיר בזה שהגר"מ פיינשטיין התיר לכתחילה לסכך ע"י קטן".

• יסוד מחלוקתם - נתבאר לעיל בהרחבה, ומסוכם בקצרה בספר הסוכה השלם (מילואים לפרק יא סע' ט) "סיכוך על יד קטנים, דנו הפוסקים משני צדדים: [א] מכח שיטת רבנו תם שאוסר לעשות ציצית ולאגוד לולב מטעם דכל שאינו מחוייב במצוה, אינו יכול לעשות [ונחלקו האם יש לומר שקטן לא יסכך כיון שאינו מחוייב בדבר, או שיש לחלק ולומר שקטן רשאי לסכך לכתחילה היות ואין בסוכה דין 'עשיה']. [ב] מכח דין "סיכוך לשם צל", דקטן אין לו מחשבה, ולענין זה מסתפק הפמ"ג משום דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו".

אה"ח 1234567

קטן בן י"ג שלא ידוע אם הביא ב' שערות - הלכה למעשה

ז. בספר שושנת ישראל (פ"ב סעיף כט) כתב "בחור בר מצוה, מותר לסכך לכתחילה, אף שלא נבדק אם הביא ב' שערות". וציין לדברי הפרי מגדים (סי' יד ס"ק ג) שכתב בהלכות ציצית, שהיות ובדיעבד כשר גם בקטן, אין להחמיר בבחור בן י"ג שלא נבדק אם הביא ב' שערות אף לכתחילה - ומדבריו בהלכות ציצית נלמד להלכות סוכה. אוצר החכמה

אולם בספר ארחות רבנו (ח"ג עמ' רכ) כתב: "מו"ר [הסטייפלר] הקפיד שלא יניח סכך רק אחד שיש לו זקן עליו, והקפיד בכך גם על השחרת תפילין ורצועות, ועשית ציצית, וכן בעסק המצות, בכל אלה הקפיד מו"ר שיעשה את זה אחד כזה שיש לו כבר זקן עליו. וסיפר לי הגר"ח קנייבסקי, הוי עובדא בקטן [כמדומה שהיה גדול מחזקה דרבא אבל לא היה לו עדיין זקן עליו] שזרק גם כן ענפים על סוכתו של מרן החזון איש יחד עם הגדולים, והסתפק מרן על כשרות הסכך, ולמעשה הגביהו את הסכך וחזר וסכך גדול".

וכן הביא בספר הסוכה (מילואים לפרק יא אות י) "שמעתי מעשה רב במרן הגר"ח הלוי [סולובייצ'יק מבריסק] שפסל סוכה שסיכך אותה גדול שלא הביא ב' שערות, ולא סמך על "חזקה דרבא" כי אמר שזה נוגע לדאורייתא. ופעם אחת אירע הדבר אצלו למעשה, והגר"ח לא רצה לישב ולאכול או לישון בסוכה זו".

ובשו"ת ויען דוד (או"ח ח"ד סימן צה) ביאר שיסוד המחלוקת האם בן י"ג שלא ידוע אם הביא ב' שערות, תלוי בשני הטעמים שנתבארו לעיל, מדוע יש להחמיר שקטן לא יסכך לכתחילה: "דלטעם דממעטינן קטן מכתובת ספר תורה ותפילין מ"וקשרתם וכתבתם", אם כן בסוכה יש לומר דפסול רק מדרבנן. משא"כ אם הפסול מחמת שאינו יכול לכוון, ונמצא שאין הסוכה עשויה לצל, דפסול מן התורה. והנפקא

מינה לגדול בשנים ואין ידוע אם הביא סימנים, דבדאורייתא לא סמכין אחזקה דרבא".

כלומר, כאשר לא ידוע אם בן י"ג הביא ב' שערות, סומכים על "חזקה דרבא", שכל הנראה הביא ב' שערות, רק לקיום מצוות מדרבנן ולא לקיום מצות מדאורייתא. ולפיכך לדעת המחמירים שקטן לא יסכך מכח שיטת רבנו תם שאוסר לעשות ציצית ולאגוד לולב מהסיבה שכל שאינו מחוייב במצוה אינו יכול לעשות, חומרא זו היא רק מדרבנן, כי מקור דין זה מהתורה נאמר בכתיבת ספר תורה ותפילין, ואילו בסוכה זו חומרא מדרבנן. והיות וזו חומרא רק מדרבנן, ומהתורה כבר יצא ידי חובה, סומכים על "חזקה דרבא" לקיום המצוה מהתורה. מה שצ"ע כן לדעת המחמירים שקטן לא יסכך מכח דין "סיכוך לשם צל" כי לקטן אין מחשבה, אז הפסול הוא כבר מהתורה, כי מדרבנן הרי לקטן יש מחשבה. ורק מהתורה לא סומכים על "חזקה דרבא", ולכן אין לתת לבן י"ג שלא ידוע אם הביא ב' שערות לסכך את הסוכה.

אוצר החכמה ...

מצות חינוך - על האב או על הקטן

ת. ונראה לענ"ד כי השאלה האם קטן רשאי לסכך, תלויה בחקירה בגדר מצות חינוך, האם הקטן אינו בר חיובא כלל, וחיוב מצות חינוך הוא על האב להרגיל את בנו במצוות. או שהקטן עצמו מחוייב במצוות מדרבנן ואביו רק מסייע לו לקיים את חובתו "להתחנך". בספרנו רץ כצבי (ירח איתנים סימן כד) הרחבנו בביאור הענין, והבאנו את דברי הקהילות יעקב (סוכה סימן ב) והגרי"ש אלישיב (הערות על מסכת סוכה דף ב ע"ב) שכתבו שנחלקו בזה רבותינו הראשונים.

רש"י בברכות (מח, א עד שיאכל) כתב כי קטן "אפילו מדרבנן לא מיחייב, דעליה דאבוה הוא דרמי לחנוכי". וכן מבואר בחידושי המאירי ובריטב"א במגילה (יט, ב). ובר"ן בקידושין (לא, א) שכתב "דקטן אינו מחוייב בדבר כלל דלאו בר חיובא הוא, ומצוה דחינוך עליה דאבוה רמיא". ומפורשת בזה שיטת הראשונים, שקטן אינו מחוייב כלל במצות חינוך, והחיוב מוטל על האב.

אולם התוספות בברכות (מח, ב ד"ה עד שיאכל) כתבו על דברי רש"י: "דוחק לומר בקטן שהגיע לחינוך קרי אינו מחוייב מדרבנן, דאם אינו מחוייב אפילו מדרבנן אם כן אינו פוטר את אביו". כלומר, אם הקטן אינו בר חיובא כלל אפילו מדרבנן, אם כן היאך הוא מוציא את אביו ידי חובה כאשר אביו אכל פת בשיעור שמחוייב בברכת המזון מדרבנן. ומסקנת התוספות שם שקטן נחשב בר חיובא מדרבנן. וכן דעת בעל המאור במסכת מגילה.

והנה בשו"ת התעוררות תשובה (סימן תכב) דן האם סוכה שנעשתה ע"י קטן היא

קדושת סוכה בסוכת קטן

במסכת סוכה (ט, א) מובא: "ר' יהודה אומר כשם שחל שם שמים על החגיגה, כך

חל שם שמים על הסוכה שנאמר חג שבעת ימים לה', מה חג לה' אף סוכה לה' [ומהיקש זה נלמד בסוגיא שעצי סוכה אסורים בהנאה כל שבעה]. ובשלמי שמחה (ח"א סימן מב) הביא מדברי רבי מנחם זעמבא שהוכיח כי "שם שמים של הסוכה חל בשעת העשייה". ולכן יש מצוה בעשיית הסוכה, כי היא קובעת את החלת שם שמים וחלות הקדושה על הסוכה.

וכן משמע באבני נזר (או"ח סימן תנט) שכתב "כשעושה לשם סוכה, נתקדש בשעת עשייה, מה שמקדשו חשיב מצוה שעל כן צריך לקדשו". ובספר שלמי שמחה (ח"ד סי' כט) הוסיף על פי המבואר לעיל: "דעשיית הסוכה הוי מצוה משום דעל ידי העשייה הסוכה מתקדשת, ושוב אם הסוכה מתקדשת ע"י עשייה אז עשייה הוי מצוה, דהא עשייה זו מביאה לידי קדושה, ודבר שמביא לידי קדושה בודאי הוי מצוה".

אולם השלמי שמחה עצמו דחה זאת כי: "הנה כל זה ניחא אם נימא דעשייה היא המקדשת, אולם אם נימא דאכילה וישיבה בסוכה הם המקדשים אותה ומביאים את השם שמים, ועשייה הוי רק הכשר למצוה, שוב לא שייך לומר סברת האבני נזר". כלומר, סברת האבני נזר שיש מצוה בעשיית הסוכה, מבוססת על ההנחה שקדושת הסוכה נובעת מעשייתה. ולכן אם נאמר שהקדושה לא נובעת מעשיית הסוכה אלא מהאכילה והשתיה בה, נמצא כי העשייה היא רק "הכשר מצוה", ולא המצוה עצמה.

אוצר החכמה

והנה אם נאמר כדברי האבני נזר, שהעשייה היא זו שמקדשת את הסוכה, ודאי קטן אינו יכול לסכך, כי העשייה חייבת להיעשות על ידי מי שיכול לקדש. וכדברי הגמרא בסוכה "כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה". וכשם שקטן אינו יכול להקריב קרבן חגיגה, כך אינו יכול לקדש את הסוכה. ברם אם האכילה והישיבה בסוכה היא המקדשת, אז הקטן יהיה רשאי לסכך.

אמנם מכאן נראית סתירה לכאורה בדברי האבני נזר, שהרי לעיל [אות ה] נתבאר שקטן רשאי לסכך על דעתו של גדול, היות ואין דין 'עשייה' בסיכון הסוכה, ואילו כאן משמע שעשיית סוכה היא המקדשת ולכן קטן אינו רשאי לסכך, וצ"ע.

ענף ב

אב ורב החלוקים בדעותיהם - בקול מי ישמע הבן

ממוצא מחלוקת הפוסקים שנתבארה לעיל, האם קטן רשאי לסכך לכתחילה, נדון שוב במעשה שהיה, כשרבו של נכדי יעקב פעניג, ביקש ממנו שלא יסייע בסיכון סוכתו, כי קטן אינו מסכך לכתחילה. ואילו כאשר יעקב סייע בבניית הסוכה בביתו, נתבקש מאביו לסכך את הסכך. ונשאלה השאלה, האם היה צריך לפעול על פי הוראת רבו שאמר שאין לקטן לסכך לכתחילה, או לציית לאביו שביקש ממנו להניח את הסכך על הסוכה.

תלמיד שחשקה נפשו בתורה אינו צריך לשמוע בקול הוריו

י. במסכת מגילה (טז, ב) "אמר רבה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא, גדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם, שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש". יעקב אבינו, נענש על כך ששהה בבית לבן הארמי בדרכו לבית מגורי אביו עשרים ושתים שנה, ולא קיים מצות כיבוד אב ואם. אך לא נענש על ארבע עשרה שנה שלמד תורה בבית מדרשם של שם ועבר. ומכאן למדו חז"ל, כי מצות תלמוד תורה חשובה יותר מכיבוד אב ואם.

מקור: (1234567890)

והנה בשו"ת תרומת הדשן (סי' מ) נשאל "תלמיד רוצה לצאת ממדינתו, ללמוד תורה לפני רב אחד שהוא בוטח שיראה סימן ברכה לפניו, ויזכה בתלמוד ללמוד הימנו, ואביו מוחה בו בתוקף ואמר לו, בני, אם תלך לאותה מדינה שהרב שם, תצערני עד מאוד, כי אדאג עליך תמיד, חס ושלום פן תהא נתפש, או יעלילו עליך כמו שרגילים באותו מדינה. מה יעשה התלמיד, ישמע לאביו, או ילך כחפצו ללמוד תורה". ופסק תרומת הדשן "יראה, דאין צריך לשמוע כהאי גוונא לאביו".

ולכן פסק הגר"ע יוסף בשו"ת יחיה דעת (ח"ה סימן נו) "תלמיד שנפשו חשקה בתורה, וברצונו לעבור מבית הספר לישיבה קדושה שעוסקים בתורה בישיבה שלומדים בה תורה בכל שעות היום, אפילו אם הדבר הוא בניגוד לדרישת ההורים שרוצים שילמד בישיבה תיכונית, ואין בזה מצות כיבוד אב ואם, שגדולה מצות תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם, וכמו ששנינו (פ"א מ"א) ותלמוד תורה כנגד כולם. ומכל מקום אם הדבר אפשרי נכון להשתדל לעשות כן על ידי השפעה של רבנים חשובים ותלמידי חכמים על ההורים ולפייסם בדברים, כדי שהדבר יעשה גם ברצונם, ולהודיע גודל מצות תלמוד תורה וחשיבותה".

ומכאן למדנו כי מצות תלמוד תורה קודמת לחיוב לשמוע בקול ההורים. ולכאורה יש לשמוע לקול הרב, כי תלמוד תורה קודם לכיבוד אב ואם, אולם לאמיתו של דבר עדיין אין בכך מענה לשאלתינו, שהרי הן לדברי הרב והן לדברי האב יש מקור בהלכה, אלא שהרב נוקט כדעת המחמירים והאב כדעת המקילים, והשאלה הנדונית לפנינו עתה היא האם על התלמיד-הבן לשמוע בקול רבו המחמיר או בקול אביו המינקל.

כבוד אביו מול כבוד רבו - מי קודם

יב. במסכת בבא מציעא מפורש במשנה (פ"ב משנה יא) "אבידת אביו ואבידת רבו, של רבו קודמת, שאביו הביאו לעולם הזה ורבו שלימדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא". ואולי מכאן נוכל להסיק שיש עדיפות לרב על פני האב, ולכן התלמיד-הבן צריך לשמוע בקול רבו ולא בקול אביו.

בענין זה אציין כי נכדי יונתן, הלומד בישיבה בלוס אנג'לס, התלבט מה עליו

לעשות בראש השנה. מחד גיסא, הנהלת הישיבה מקפידה מאד שכל התלמידים יתפללו בישיבה. אולם מאידך גיסא, אביו, בני אלי, משמש כבעל תפילה בבית הכנסת שבו אנו מתפללים - 'ישראל הצעיר' דהנקוק פארק, ונכדי רצה לכבדו ולהתפלל במחיצתו. וכדי שלא לפגוע בכבוד רבותיו מחד גיסא - אם לא יתפלל בישיבה, וכן שלא לפגוע בכבוד אביו - אם יתפלל בישיבה, ביקש מרבו רשות ללכת להתפלל יחד עם אביו, וכך היה.

אלא שמסתבר כי עדיפות זו נובעת מדיני הכבוד שחייב לכבד את רבו וחייב לכבד את אביו, שאם יש "התנגשות" בין החיוב לכבד את אביו לבין החיוב לכבד את רבו, יש צורך להעדיף את כבוד הרב על פני כבוד האב. ברם בנדון דידן השאלה היא שאלה הלכתית - האם על התלמיד לנהוג כפי שאמר לו רבו או כפי שאמר לו אביו, ועל כן עדיין אין לנו ראייה.

האם מותר לחלוק על רבו או על אביו בהלכה

יג. במסכת קידושין (לב, א) מובא: "הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה, אל יאמר לו אבא עברת על דברי תורה, אלא אומר לו אבא כך כתוב בתורה, כך כתוב בתורה". והלכה זו נפסקה בשו"ע (יורה דעה סי' רמ סע' יא) "ראה אביו שעבר על דברי תורה, לא יאמר לו עברת על דברי תורה, אלא יאמר לו אבא כתוב בתורה כך וכך, כאילו הוא שואל ממנו ולא כמוהירו, והוא יבין בעצמו ולא יתבייש. ואם היה אומר שמועה בטעות, לא יאמר לו, לא תתני הכי".

ובמקרה שהבן חולק על דעת אביו בהלכה, דן בשו"ת שאילת יעבץ (סימן ה) "האם מותר לבן ותלמיד לחלוק על אביו ורבו בהביא ראיות והוכחות לסתור דעת רבו ודבריו בדין ופסק הלכה". ולאחר משא ומתן בנדון, סיכם היעבץ את מסקנתו בקצרה: "[א] אין התלמיד רשאי לחלוק על רבו ולסתור דבריו דרך קיפוח וניצוח, אפילו בפלפול בעלמא. [ב] אבל אם אינו מתכוון לקנטר ולבייש את רבו, רשות הוא להשיב עד מקום שידו מגעת, כדי להעמיד הדבר על בוריו ולברר האמת. [ג] בדבר הנוגע לדין והוראה, לא די שרשאי לגלות דעתו, וראיותיו לסתור דברי רבו, אלא חובה גם כן שלא ישתוק בכהאי גוונא מפני כבוד רבו, דכבוד תורה עדיף".

ואף שנפסק בשו"ע (שם סע' ב) "לא יסתור דברי אביו", כתב בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סימן ו) להוכיח מדברי הגמרא בקידושין (ל, ב) "אפילו האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקין בתורה בשער אחד, נעשים אויבים זה את זה, ואינם זוים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר (במדבר כא, יד) אַתָּה וְהָב בְּסוּפָה, אל תקרי בסופה אלא בסופה", שאין כל איסור לבן ואביו, לתלמיד ורבו, להתווכח זה עם זה בהלכה "זה מקשה זה מתרץ כדי להסיק מתוך ויכוח ההלכה אליבא דהילכתא, ובכהאי גוונא מותר לבן להקשות על אביו, ולא דמי להא דאמרינן לא יסתור דברי אביו". ומציין המנחת

אלעזר "דהלוא מצינו בש"ס פעמים רבות אין מספר, רבי ואביו רבי שמעון בן גמליאל חולקים".

והיות ואין איסור "לא יסתור דברי אביו", כאשר שומע בקול רבו המחמיר שלא לסכך על ידי קטן, בניגוד לדעת אביו, שהרי מותר לבן להכריע בהלכה "בראיות והוכחות" גם בניגוד לדעת אביו או רבו. לפיכך, כאשר הבן שומע חידוש הלכתי מרבו, ואילו אביו אינו מסכים עם חידוש זה, ודאי רשאי הבן ללמוד את הסוגיא היטב ולהכריע בעצמו "בראיות והוכחות" כיצד לנהוג בהלכה.

אלא שבנדון דידן, בקטן שאינו בר מצוה, הרי אין לו דעה והבנה במחלוקת זו בין רבו לאביו האם מותר לקטן לסכך לכתחילה, וברור שאי אפשר מכאן להסיק מסקנא

הנהגת ההוראה בין כתלי בית הספר

יד. להשלמת היריעה יש להוסיף, שאילו היה בא לפנינו מעשה בין כתלי בית הספר, כאשר רב מורה הלכה לתלמיד לא לסכך את הסוכה, והתלמיד מבקש לנהוג בניגוד לדעת רבו, בנימוק שאביו אינו מחמיר, היה אסור לבן לפעול בניגוד לדעת רבו. כי בין כתלי בית הספר רק דעת ההנהלה והמורים היא הקובעת, ולא דעת ההורים, ועל ההורים לקבל את החלטות ההנהלה והמורים ללא עוררין.

בהקשר זה יש לציין לדברי האגרות משה (יו"ד ח"ג סימן עא) בנדון אשה שביקשה להכניס את בנה לבית ספר יהודי, בתנאי שלא ילבש ציצית: "הנכון בזה, דאף שודאי היה לן ללמד מה שאפשר עם הילד שאינו פושע כלום, והתורה שילמד והמצוות שיקיים בהשיבה, יש ודאי לקוות שעל ידי זה יתגדל גם ליהודי כשר. אבל הוא רק ללמד עמו ביחידות, אבל לקבלו בהשיבה במקום שנמצאים הרבה תלמידים אי אפשר. כי אף אם הוא באופן שלא יתקלקלו אחרים על ידי זה, הוא קלקול ממילא, שכל אחד ירצה לומר דעות בהלמוד ובהנהגה מכיון שעשו רצון מרשעת זו, כן יחשבו שיעשו רצון כל אחד שלדעתו אין ללמד זה, ואין לומר זה להילד, וגם ברוב הפעמים הוא קלקול לתלמידים אחרים, ולכן אין לקבל לתלמיד כזה בהשיבה. ואף שידוע שלא תשכור עבורו מי שילמוד עמו בעצמו ויהיה ילד זה לבטלה והפקר, מכל מקום הפסד תלמידים האחרים והפסד השיבה בכללה עדיף".

בדברים נחרצים אלו, קבע רבי משה בבירור שלהנהלת בית הספר אסור לאפשר בשום פנים ואופן, מצב שבו הורים מכתיבים לילדיהם לנהוג בניגוד להוראות ההנהלה. ולכן כשהנהלת בית הספר או הרב מחליטים לפסוק כשיטה אחת בהלכה, אין לתלמידים לנהוג בבית הספר בניגוד להוראה זו, אפילו אם בבית הוריהם אינם פוסקים על פי הוראת הוריהם. **אוצר החכמה**

אמנם כאמור לעיל, נדון דידן לא היה בין כתלי בית הספר, אלא בביתם של הרב

ושל האב, לאחר שעות הלימודים.

סוף דבר: היות ובנדון דידן, נתבאר לעיל בענף א - שהשאלה ההלכתית האם מותר לקטן לסכך את הסוכה היא בדין "לכתחילה", ובדיעבד הסוכה כשרה. ומן הסתם, כשהקטן לא ישמע בקול אביו ויסרב לסכך את הסוכה, יגרום בזה צער לאביו. מסתבר איפוא, כי אין היתר "להדר" בדין "לכתחילה", כאשר מן העבר השני יש חשש איסור שיצער את אביו, ועל הילד לשמוע בקול אביו ולא לרבו.

אוצר החכמה

'הואיל ואתעביד בה חדא מצוה נעביד ביה מצוה אחריתי'

הרב ישראל אליעזר רובין

שליח כ"ק אדמו"ר – אלבאני, ניו יארק

לפני כמה חדשים הדפיסו "ילקוט פירוש" מתורת הגרלוי"צ בענין תפלין, ואחר שפרסמתי מאמרי בהערות וביאורים גליון כ' אב, קיבלתי המון הערות וביאורים בזה מאת הקוראים, ומהם כמה ענינים שהזמן גרמא במוצאי חג סוכות, ולכן הנני בזה להציע הדברים לפני קהל הלומדים.

שנינו בגמרא: 'רב אמי ורב אסי כי הוה מתרמי להו ריפתא' דעירובא, מברכין עליה . . אמרי: הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחריתי'.

והנה, אף שהבית יוסף אינו מביא דין זה בשו"ע לענין עירוב, אבל מצינו כמה

(*) בענינים שהזמן גרמא: שמחת בית השואבה, החלפת ערבות בחוה"מ סוכות, הדסים להבדלה, ולולב והושענות לשרוף המץ ולאפות מצה. מיוסד על חידוש נפלא במעלת תפילין של ראש מתורתו של כ"ק הרה"ג והרה"ח המקובל וכו' ר' לוי יצחק וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע שניאורסאן. לעילוי נשמת בתי אסתר איידל כהן ז"ל, יארצייט כ"ה תשרי.

(1) ברכות לט: וכעין זה בשבת קיז:

(2) בבציעת הלחם משנה רשבת.

(3) בנוגע לאיזה 'עירוב' מדובר כאן – ראה בהערות המו"ל (הע' 73) דס' כלבו הוצאת פלדהיים דלהלן הע' 21. וש"נ.

(4) ואדרבא, על דברי הטור (באו"ח הל' שבת סי' שצ"ג) לענין אם שכח לערב בערב יו"ט שחל להיות בע"ש, ש"ערב ביו"ט ע"י תנאי . . ולמחר יאמר על אותו הפת' כו' – כתב הב"י (שם בד"ה ומ"ש רבינו) ד'על אותו פת' לאו דוקא, דהוא הדין אם אימר כן על פת אחר' וכו'.